

ประเภทภูมิปัญญาด้าน จาริต ประเพณี มติ ข้อห้าม ภาษาในหมู่บ้าน

ชื่อภูมิปัญญา พิธีบูชาสังขัต (จัญไร) ตกบ้านเรือน (บ้านไหล่น่าน ตำบลไหล่น่าน)

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

ก่อนอื่น ที่เราจะเริ่มลงมือกระทำมั่งคะละกรรมทุกอย่างเป็นต้นว่า ปลุกบ้าน สร้างเมือง ทำมงคลขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ย้ายที่อยู่ บวชพระ เปกตุ้ ซื่อสัตว์มาเลี้ยง หว่านกล้า ปลุกนา เปิดร้าน เปิดงานใหม่ เหล่านี้เราก็หวังเพื่อความเป็นสิริมงคล หวังความเจริญงอกงาม เราจึงควรมืออัสวันดี หรือฤกษ์งามยามดีเสียก่อน จึงค่อยลงมือกระทำ แต่การหาซื้อหาวันนั้น เราจะมัดค้นหาให้มันตรงกันหลาย ๆ ตำรานั้น ก็เป็นการยากมาก เราควรถือเอาที่ดี ๆ ที่สำคัญ ๆ เท่านั้นก็พอ เมื่อเราเชื่อหลายตำราแล้วตลอดชีวิตนี้ เราก็จะหาวันดีฤกษ์ดีไม่ได้ ดังคำโบราณว่า “ศิษย์ต่างครู อาจารย์ต่างวัด หนังสือก้อมต่างคนต่างมี” เราควรถือเอาที่สำคัญ ๆ ถือเอาวันเศษฟ้าตีแสงที่ดี ๆ และหาได้ยามประจำวันดี ๆ เสียเท่านั้น ก็เป็นอันใช้ได้ดีแล้ว ดังจะนำมาวางไว้เป็นหลักต่อไปนี้

ความเป็นมา

ลักษณะจิต (จัญไร) ตกบ้านเรือนนั้น คือ การปลุกบ้านสร้างเรือน ไม่ถูกตามลักษณะตำรา ผิดจาริตประเพณีหรือเอาไม้ที่ไม่สมควรมาปลุกบ้านเรือนก็ดี ตามตำราโบราณท่านกล่าวถึงลักษณะของเรือนที่ตกจิต (จัญไร) นั้นมีหลายประการ เมื่อบ้านเรือนใดตกจิตแล้ว มักอยู่ไม่ค่อยสุขสบายเจ็บไข้ได้ป่วยเดี่ยวคนหนึ่งลูก คนหนึ่งนอน ตลอดปีตลอดเดือน หรือมักเกิดด้อยคดีความ ตกเบียดเสียของ ลูกเสียเมียตาย มีข้าวของใดก็ฉิบหายวายสิ้น บางทีก็เกิดวิกลจริต ติดเป็นบ้า มักจะมีเหตุร้าย ๆ ต่างๆ เกิดขึ้นในบ้านตลอดจนสัตว์เลี้ยงเสมอ ลักษณะของเรือนจิตนั้น คือ รื้อเอาเรือนหลายหลังมาปลุกเป็นหลังเดียว เรือนล้มลุก คือ รื้อวันนี้ปลุกสร้างวันนี้ เรือนโล้จะล้มแล้วชักดึงให้กลับคืน สืบต่อเรือนนอนเก่าเพิ่มขึ้นอีกหลังหนึ่งตั้งบ้านเรือนกวมที่เก่าของเจ้านาย ท้าวพญา ปลุกเรือนกวมทางหลวง ได้ถมน้ำบ่อเก่า ถมสระหนองเก่า ถมบวักควายเก่า เหล่านั้นเป็นต้น โบราณถือว่า เป็นเรื่องสำคัญคนใดทำลงไปมักเป็นสเนียดจัญไรซัดตกตัวและครอบครัวมักได้รับอันตรายเป็นไปต่างๆ เมื่อท่านรู้ว่าได้ทำผิดอันเป็นซัดหรือจัญไร เช่นนั้น ก็ควรทำพิธีบูชาสังขัตเสียเถิด

พิธีบูชาสังขัต (จัญไร) ตกบ้านนั้น เป็นพิธีกรรมที่บ้านไหล่น่าน ได้กระทำกันสืบต่อกันมา เพื่อเป็นการป้องกันสเนียดจัญไรที่จะเกิดขึ้นในบ้านเรือนของตนเอง และให้บังเกิดผลดีตามความเชื่อมาแต่สมัยโบราณ

กระบวนการ

ให้แต่ง เครื่องปรุงา ดังนี้ ทำสะตวง 4 ใบ ถ้วยใส่น้ำ 4 ใบ เล็กๆ ใส่ในสะตวง ใส่ลูกไม้ 40 ลูก เทียน 4 คู่ แกงส้มแกงหวาน ซ่อ 4 ผืน อาหารข้าวสุกอย่างละ 4 ทั้งหมด แล้วให้นำไปตั้งไว้ 4 แจ่ง (มุม) เรือน น้ำส้มป่อย 4 ชั้น

แล้วอ่านโองการถอนจิตว่า “ นันโท ปะนันทะ ภูชะคัง วิวะชัง มะหิตทิง ปุตเต นะเถ ระภูชะ เค นะทะมายะยันโต อิทธิูปปะเทสะวิททินาจิตตวา มุนินโท ตันเตชะสา ภาวะตุเม ชะยะมังคะกะลา นิ” สวด 7 รอบ แล้วเอามีดขุดดินและถากเสาเรือนสักนิต ใส่ในสะตวงให้สวดและทำแบบนี้ทั้ง 4 สะตวง นั้นเถิด แล้วส่งไปตามทิศนั้น ส่งให้พื้นเขตบ้านต่อนั้นก็ให้พ่อบ้านแม่เรือนย้ายที่นอนหลีก เเคราะห์เสีย 3-7 วัน จึงกลับมาอยู่ใหม่จึงจะวุทฒิจำเริญสวัสดิ์ หมอผู้โอกาสฟังกล่าวคำอวยพรอวยชัยให้ แก่เจ้าเรือนด้วย ต่อนั้นหมอพึงมนต์ น้ำส้มป่อย 7 ผัก 7 ซ่อ ว่า “ อิมัสมิง ปัตโต นิเคโห ปะริวัตติโก นิวาระเย โสมมะนะ สิการโร กัมมะพิมะรานิ นะปัญจะคะเต อะยังปัตโต วิมาโล โกโกติโยมะลาภาติ เต” เสก 7 ที แล้วเอาให้เจ้าเรือนทุกคนคำหัวสระหัว แล้วเอาประพรมในบ้านเรือนทั้งบนเรือนและ บริเวณบ้านให้ทั่ว จักอยู่สุขสบายดีแล ชั้นตั้งครุมีผ้าขาวรองพื้นชั้นครุ 1 ผืน ผ้าขาวผ้าแดง พานดอก 1 ใบ น้ำตั้น โคนโท) 1 ใบ เหล้า 1 ขวด หมากเบี้ย พันสาม ข้าวเปลือก 1 ใบ ข้าวสาร 1 ลิตร ใส่ชั้นตั้งครุ ฯ

แหล่งข้อมูล

นายปลั่ง นवलแปง อายุ 55 ปี

บ้านเลขที่ 9 หมู่ 8 บ้านไหล่น่าน ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

 054-781105